

KOPIEC (87) *sb m*

o oraz e jasne.

sg *N* kopiec (11). ◇ *G* kopca (5), kopcu (1); -a : -u *SarnStat* (1 : 1). ◇ *D* kopcowi (1). ◇ *A* kopiec (1). ◇ *L* kopcu (4). ◇ *pl N* kopce (22); -e (15), -(e) (7). ◇ *G* kopców (18); -ów (13), -(o)w (5). ◇ *D* kopc(o)m (1). ◇ *A* kopce (21). ◇ *I* kopcami (1). ◇ *L* kopcach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Usypisko ziemi, wzniesienie, wzgórek, wyniosłość terenu; scopulus BartBydg, Mącz, Cn; colliculus Mącz* (86) : *BartBydg* 139b; *Mącz* 59c [2 r.], 370a, 373d; *DORŝprungus Iulianus* [...] ciągnął dąley z ludem ŝwoim nad Swiętą Rzeką/ gdzie nąłazł Kopiec wyniosły w roŝkoŝnym połoŝeniu zamkowi bąrdzo przyŝtoyny *StrykKron* 81, 81, 115.

W porównaniu (1): *Meta lactis, id est caseus ad morem metae, hoc est pyramidalis figurae factus, Tąkiey formy fěr yąko kopce bywąyą/ wyfoki konczyŝty fěr. Mącz* 219b.

a. *Usypisko, wzniesienie jako znak graniczny; granica, miedza; terminus Mącz, Calep, Cn; meta, terminalis lapis Mącz, Cn; gades BartBydg; finis Calag; (finalis) lapis, limes, scopelus Cn* (74) : *BartBydg* 62b, 63; *ZapWar* 1532 nr 2438; *UstPraw* Iv [2 r.]; *Terminalis lapis, Grąniczny kámień/ to yeŝt kopiec. Mącz* 450b; *Prot* B4v; *Calep* 1057a; *KTO* trzy kopce pokaŝe/ iuŝ go dopuŝcząią do dowodu: tąkŝe wiązdy znąki ną kŝtałt kopców *SarnStat* 472; *KTóryby Stároŝtą rozŝypał grąnice/ aby ie powinien był wŝypać [...] y máią bydŝ trzymáné mocnie/ wedle kopcu SarnStat* 844, 456 [2 r.], 465, 471, 471 *ŝp*, 472 [2 r.], 1176.

W połączeniach szeregowych (2): które znąki y ŝciąnę ŝtąrą ábo kopce miánowałby ną pozwie *SarnStat* 472, 1176.

Zwroty: »kopce rozrzucić, rozsypać; kopce rozrzucone; rozsypanie kopcow« = *scopulos disicere; scopuli disiecti JanStat* (2 : 1; 1; 1): *O Rozŝypáníu Kopcow Wŝtąwy Prąwá Polŝkiego. UstPraw* I, Iv; *Kto kopcé rozrzuci, iąką winą ma bydz karan SarnStat* 471; á od inych kopców rozrzuconych y znąków którychkolwiek grąniczných ŝkąŝoných y popŝwóných/ po dwánaŝcie groŝy ma zápląćić. *SarnStat* 471, 471.

»kopce (u)sypać (*a. suć*); kopce mają być (*a. byłyby, a. będą*) (u)sypane; (u)sypanie kopcow« = *determinare terminos pangere a. statuere Mącz; gades limitare, scopulos sipare JanStat* [szyk zmienny] (9; 7; 7): *Ieŝliby kto kopce ną czyiem wŝypał nie vrŝednie/ thąki teŝ pozwánemu ábo powodowi winy od naroŝnego kopcą trzy grzywny UstPraw* Iv, I, Iv; *Terminos statuere, Grąnice/ kopce wŝypać ogrąniczić. Mącz* 412c, 275c, 450b; *Grentzen. Grąnicŝyć. Suć. Kopce. Terminare fines. Calag* 256a; tedy tām máią bydŝ czynioné grąnice y kopce nowe wŝypáné *SarnStat* 472; *Stároŝtą ták iąko y ŝzláchćic nie ma mieć więcéy pocztu/ iedno trzydŝieŝi oŝób [...] dla wŝkazania znąków y ŝypánia kopców. SarnStat* 846, 233, 465, 468, 472 [2 r.], 473 [2 r.] (16).

Wyrażenia: »kopiec graniczny« (1): *Kopce Grąniczné SarnStat* 1309.

»kopiec naroŝny« = *scopulus acialis JanStat* [szyk 4 : 3] (7): Máią teŝ być y inŝy ŝąŝiedzi poŝtronni pozwáni/ ktorychby teŝ dŝyedziny ku kopcom naroŝnym ábo poboczným przyŝegły *UstPraw* I, I, Iv [2 r.]; *IEŝli kto kopcé [!] [...] gwałtownię ŝkąŝi: tákowy gwałtownik od kądŝego kopcą naroŝnego ma pląćić ŝtronié przeciwo ŝobie czyniącéy trzy grzywny pieniędzy poŝpolitych SarnStat* 471, 465, 467.

»kopiec ziemie« (1): gdy nas álbo vrząd nálz powiedzie/ y gránice będą fypáné/ y kopce ziemie [scopulos de terra JanStat 417]/ y inné znáki grániczne czynioné SarnStat 1247.

Szeregi: »(nie) granica, (i, albo, ani) kopiec« = *terminus et gades JanStat* [szyk 14 : 4] (18): *UstPraw* I; Podkomorzym może być zwan/ który gránic y kopców obyczáye y záchowanie y práwá wie. *Mącz* 317c, 38b, 219b, 412c, 450b; áni gránic áni kopców w niwczym nie każemy vmnieyźać *SarnStat* 1119, 472 [3 r.], 473 [2 r.], 1176 [4 r.], 1177, 1247.

»kopiec, (a(l)bo, i, a) znak (graniczny)« = *scopulus et signum (metale) JanStat* [szyk 14 : 4] (18): Gdyby kto kopce rozlypał albo iakie infze znáki grániczne pokáził/ táki temu ktoby go pozwał przepada od káždego kopcá álbo znáku naroźnego trzy grzywny/ á od infzych znákw od káždego z nich wiárdunek/ á kthemu ten co kopce álbo znáki pokázi/ ma Podkomorzego zwieść ku wfypániu kopcow y vczynieniu znákw fkážonych *UstPraw* Iv, Iv; Téż kóždému obywatelowi nálzému/ któryby prošíł gránic z dobry nálzemi Królewfkými/ będziemy ie powinni dać/ odgrániczáiąc máiętność iego znáki y kopcmi zwykłými *SarnStat* 1055, 464 [2 r.], 465, 471 [2 r.], 472, 473 (13). [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

W przen (2) : Niewiem co to zá kopce dobrym vczyńkom zámierzaćie/ ktorych Pímo Boże nie zámierza. *WujJud* 106v.

Zwrot: »kopce rozsypać« (1): Chorązy nie wdaiąc się wdalsze deliberaty, Mieszczanina vniego wpokoju wziąć a do więzienia wrzucić kazał, y tak Kopce rozsypali tak iz przyiazni znowu niemałz coby woko skryc *ActReg* 155.

b. *Usypisko jako umocnienie obronne; szaniec; insula Mącz; agger, brachium, vallum, vallus Cn* (3) : Kopcze bitwy w węgrzech. *MiechGlab* **2; *Insulae etiam dicuntur*, Twierdze/ kopce álbo dóm ofobliwy od drugich domów. *Mącz* 171c.

Szereg: »kopiec i przekop« (1): Także Tatarzy [...] przeprawili fie na drugą stronę, y położili oboż miedzi Strigoniem á miedzi Laurinem/ gdzież iefzcze fą kopcze y przekopy znamię ich położenia *MiechGlab* 16.

2. *Kupa, stos, wielka ilość czegoś* (1) : *Cumulus, summitas et coacervatio aliquorum*, kopyecz *BartBydg* 38b.

Synonimy: **1.a.** *granica, miedza, ujazd, znak*; **b.** *szańc, wał*; **2.** *gora, gromada, kupa*.

Cf **KOPA**

ZZa